

بىچارلىكىمۇ؟ دۆتلۈكىمۇ؟

سۈيۈنگۈل جانىش «كۆز يېشىدا نەملەنگەن زېمىن» ناملىق ئەسلىمىسىنى ئېلان قىلغاندىن كېيىن تۇنجى ئوقۇغانلاردىن بىرى بولۇش سۈپىتىدە، بۇ كىتاپتا يورۇتۇلغان خىتاينىڭ زالىملىقى، ۋەھشىيلىكى ھەققىدىكى پاكىتلارنىڭ تەپسىلاتى مېنى بەكمۇ قىزىقتۇرغانىدى ۋە بۇ كىتاپنى چەتئەلدە نەشر قىلىنغان كىتاپلار ئىچىدە قىممىتى يوقۇرى كىتاپ دەپ باھالىغانىدىم. بۇ ھەقتىكى باھالىرىمنى ئاڭلىغانلارنىڭ ئېسىدە بولسا كېرەك.

چەتئەلگە قېچىپ چىققان ياكى قېچىپ چىققانلىقىنى دەۋا قىلىدىغان ئۇيغۇرلاردىن ھىچبىرى خىتاينىڭ زۇلۇملىرى ھەققىدە بۇنداق بىر جانلىق ئەسلىمنى يېزىپ باقمىغان، ئەگەر بىرەر چەتئەللىك سوراپ قالسا دەپ بەرگۈدەك جانلىق بىرەر مىسالمۇ يوق دېگۈدەكلا ئىدى. بۇ كىتاپنىڭ مەيدانغا كېلىشى ئەنە شۇ «دەلىللىرىلىك» بوشلۇقىنى تولدۇردى. بۇ كىتاپنى قىزىققۇچى چەتئەللىكلەرگە خىتاي ۋەھشىيلىكىنىڭ كىچىككىنە ئەۋرىشكىسى سۈپىتىدە تونۇشتۇرۇشقا بولاتتى.

بۇ كىتاپنىڭ پاكىت ماتىرىيالىلىق قىممىتىنى چۈشۈرۈۋاتقان بىمەنە گەپنى تۇنجى قېتىم رادىئودىكى بىر ئوبزوردا قىلدى. ئۇ بۇ كىتاپنى رومان دەپ ئاتاش بىلەن، ئۇنىڭ پاكىتلىق قىممىتىنى «توقۇلما» دۆۋىسىگە ئېتىۋېتىۋاتقانلىقىنىمۇ ئويلاپ كۆرمىگەن بولۇشى مۈمكىن. ئەللىكىنچى يىللارنىڭ نەزىرىيىلىرى بىلەن قوراللانغان بۇ مەشھۇر ئوبزورچىمىزنىڭ بۇ كىتاپنى تولۇق ئوقۇپ باققانلىقىمۇ ئىشىنىش قىيىن. ئۇ كىتاپنىڭ ھەممىنى دەڭسەپ بېقىپلا، ئۇنى تېخىمۇ «مۆتبەر» قىلىۋېتىش نىيىتىدە رومان دەپ تىلغا ئالغان بولۇشى مۈمكىن.

ئەمما ئاز-تولا ئەدەبىيات ساۋادى بارلارغا مەلۇمكى، رومان توقۇلما دېمەكتۇر. ئۇنىڭدا قانچىلىك تارىخىي پاكىتلارنىڭ ئورۇن ئالغانلىقى ھەققىدە قەسەم ئىچىلىسىمۇ، يەنىلا توقۇلما دەپ قارىلىدۇ. رومان سەنئەت ئەسىرىدۇر، ئۇنىڭ كىتاپخانى ئىستېتىك زوقلاندۇرۇش، ھاياجانلاندۇرۇشتىن باشقا مەخسەدى بارلىقى قوبۇل قىلىنمايدۇ. ھەتتا ئۇنىڭغا تارىخىي رومان دەپ ئات قويۇلغان تەقدىردىمۇ، ھەقىقىي پاكىتلار بىلەن ئاپتورنىڭ سۈبىكتىپ چۈشەنچىسى ۋە دۇنيا قارىشى تەرىپىدىن توقۇلغان تەپسىلاتلار بىلەن ئارىلىشىپ، ئەمەلىيەتتە ئاپتورنىڭ ئىستېتىك غايىسىنى ئىپادىلەشكە خىزمەت قىلغىنى ئۈچۈن، ئۇنىڭدىكىلەرنىڭ قايسىسى پاكىت، قايسىسى توقۇلما ئايرىپ ئۆلتۈرۈلمايدۇ، ھەممىسى توقۇلما ھېساپلىنىدۇ. شۇڭلاشقا بىرەر ئىلمىي ماقالىدا، تەكشۈرۈش دوكلاتىدا، تەتقىقات ماقالىسىدا ئىلگىرىكىلەرنىڭ ماۋزۇغا ئالاقىدار يازمىشلىرىدىن نەقىل ئېلىنىپ، بۇنى دەلىل سۈپىتىدە كۆرسۈتۈۋاتقان بولسىمۇ، ھىچبىر ئىلمىي ماقالە ئاپتورى ياكى تەكشۈرۈش دوكلاتى يازغۇچى رومانلاردىن نەقىل ئېلىپ، بۇنى پاكىت سۈپىتىدە كۆرسۈتۈپ باقمىدى. شۇنداقلا، ئەگەر بىزنىڭ مەشھۇر ئوبزورچىدەك بىرەر تەلۋە چىقىپ، تۇنجى بولۇپ روماننى ماتىرىيال مەنبەسى سۈپىتىدە كۆرسەتكەن تەقدىردىمۇ، بۇ پەقەت كۈلكە ئۈيىكتى بولۇشلا چوقۇم.

خىتاينىڭ زۇلۇملىرى ھەققىدىكى دەلىللەر توپلىمى سۈپىتىدە يوقۇرى قىممەتكە ئىگە بۇ كىتاپنى رومان دېيىش ئارقىلىق، ئۇنىڭ قىممىتىنى يوققا چىقارماقچىمۇ ياكى دۆتلەرچە خىيال بىلەن، «رومان دېسەك تېخىمۇ ئېتىبارلىق بولۇدۇ» دېگەن خىيالىنىڭ مەھسۇلىمۇ؟ ئەيتاۋۇر خىتاي شۇملۇقلىرىنىڭ، ھازىرقى زامان ياۋايىسى، ئىنسان ياكى يىرتقۇچ ھايۋان ئىكەنلىكى ھەققىدە كىشىنى گۇمانغا سالدىغان بۇ پاكىتلارنى «توقۇلما» قالىپى ئاستىدا يوققا چىقىرىپ، خىتايلارنى خوش قىلماقچىمۇ؟

يېقىندا يەنە شۇ رادىئودىكى بىر خەۋەردە بۇ كىتاپ تارىخىي رومان دەپ تىلغا ئېلىنىپتۇ! روماننىڭ نېمىلىكىنى بىلىدىغاندەك، تارتىنماستىن گەپ ئېتىشىغا قاراڭلار! ھەتتا بۇ ئاتاشقا «ئۇيغۇر قەلەمكەشلەر جەمىيىتى»

داخلىدەكمۇ قىلىدۇ. ئەگەر «قەلەمكەشلەر» نىڭ بۇ قۇرۇمىمۇ مۇشۇنداق قاراشتا بولسا، ئۇلار قەلەمكەش ئەمەس، «باشقا بىرنەمەكەش» بولۇپ قالدىغانلىقىنى، قالىپىغا ياراشمايدىغان ساۋاتسىزلىق ئىپادىلەيدىغانلىقىنى ئويلاپ كۆرگەنمىدۇ؟

رومان دېگەن ئەدەبىي ئەسەر بولۇشى سۈپىتى بىلەن بەلگىلىك ئەدەبىي قۇرۇلمىغا، سەۋەپ-نەتىجە باغلىنىشلىرىغا، زىددىيەت توقۇنۇشلىرىغا (كى بۇ زىددىيەت توقۇنۇشلىرى ئاپتور ئىدىيىسىنى ئىپادىلەشكە خىزمەت قىلىشنى چىقىش قىلغان تىپتە تەرتىپلەنگەن بولۇدۇ) ئىگە ئىكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا ھەتتا چوقۇم ئەدەبىياتچى بولۇشمۇ شەرت ئەمەس؛ ئاز-تولا ساۋات بولۇشلا كۇپايە. ئەمما رادىئودىكى ئالجاناپلار ۋە ئۇلارنىڭ يىراق-يېقىندىكى ھەمئەۋاقلرى ھىچ ئويلاپ كۆرمەستىنلا بۇ كىتاپنى رومان دېيىش بىلەن كىتاپنى يوققا چىقىرىۋاتقانلىقىنى ھىس قىلىشىمىغان! چۈنكى بۇ كىتاپتا ئاشۇ قىممەتكە سازاۋەر پاكىتلارنى دېمىگەندە ئەدەبىي ئەسەرگە خاس قۇرۇلما يوق؛ بەدىئىيلىك يوق؛ ئەدەبىي ئەسەرگە خاس دراماتىك توقۇنۇشلارمۇ يوق؛ ۋاقىلىك ۋە قەھرىمانلارنىڭ ئىپتىداسى، ئىنتىھاسىمۇ ئەدەبىي ئەسەرچە ئالدىن ئورۇنلاشتۇرۇلغان تەرتىپتە ئەمەس، پەقەت ئەسلىمىلەرگە خاس ھالەتتە. شۇڭا، بۇ كىتاپنى يوققا چىقىرىدىغان بۇنداق «ياخشى نىيەتلىك شۇملۇق» نى قىلماڭلار، جاناپلار، خانىملار!

ئەمدى بۇنىڭ رومان سۈپىتىدە چەتئەل تىلىغا تەرجىمە قىلىنىشى بولسا، تېخىمۇ شەرمەندىلىك! چۈنكى، ۋەتىنىمىزگە بېرىپ ئۇيغۇر تىلى ئوقۇغان بىرمۇنچە چەتئەللىكلەرنىڭ ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ھەققىدە دېگەنلىرىدىن خەۋىرى بارمۇ، بۇلارنىڭ؟ چوقۇمكى، يوق! چەتئەللىكلەر ئەدەبىياتىمىزنىڭ بۈگۈنكى سەۋىيىسى ھەققىدە بەكمۇ ئەپسۇسلۇق ئىچىدە بولۇپ، «ئۇيغۇرلاردا تەرجىمە قىلىشقا يارغۇدەك ئەدەبىي ئەسەر يوق» دېيىشمەكتە. دېمىسىمۇ بىزنىڭ ئەدەبىياتىمىزدىكى قاتمىاللىق، قېلىپچىلىق، تەقلىتچىلىك، بىر ئىزدە تۇرۇۋېلىشتەك ھورۇنلۇق ئىللەتلىرى؛ بۇ ئىللەتلەرنى تونۇشقىمۇ رەغدى بولماسلىقتەك جاھىللىقتىن ئېيتقاندا، چەتئەللىكلەرنىڭ ئەدەبىياتىمىز ھەققىدىكى باھالىرىنى بەكمۇ يۈزە دېگىلى بولمايدۇ. رەسمىي ئەدەبىي قېلىپلارغا چۈشكەن «ئەدەبىي ئەسەر» ئاتالغان كىتاپلىرىمىز يارمايۋاتقاندا، پەقەت خىتاينىڭ ئۆزىگە سالغان زۇلمى ھەققىدىكى ئەسلىمە ئارقىلىق، خىتايلارنىڭ ئىنسانىي كىملىكلىرىنى كىشىلەرگە بىلدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن يېزىلغان بىر كىتاپنى (يۈز پىرسەنت ئىشىنىمەنكى، ئاپتور بۇ كىتاپنى رومان يېزىۋاتىمەن، دېگەن نىيەت بىلەن يازمىغان) رومان دەپ تونۇشتۇرۇشنىڭ ئاقىۋىتى نېمە بولار؟

شۇندىن كۆرە، «خىتاينىڭ بىزگە قانداق زۇلۇم قىلىدىغانلىقىنى بىلمەكچى بولساڭلار مانا بۇ ئەمەلىي مىساللارنى بىرسىنىڭ بىۋاسىتە كەچۈرمىشىدىن ئوقۇپ كۆرۈڭلار» دېگەننى مەخسەت قىلىپ تەرجىمە قىلىنغان بولسا ۋە «بۇ كىتاپ ھېچقانداق تۈردىكى سەنئەت ئەسىرى ئەمەس، بىر ئادەمنىڭ ھايات كەچۈمىشى، شۇڭا، يازغۇچى بولمىغان بىرسىنىڭ بۇ كىتاپنى بەك بەدىئىي گۈزەللىكتە يېزىشنى كۈتكىلى بولمايدۇ، بۇنى پەقەت پاكىت سۈپىتىدە قىممەتلەندۈرۈشكە بولىدۇ»، دەپ تونۇشتۇرۇلغان بولسا قانچىلىك ياخشى بولغان، ۋەتەن-مىللەتكە قانچىلىك بۈيۈك خىزمەت بولغان بولاتتى-ھە!

بىزدە ئوقۇمىغان بولسىمۇ ئەقىللىق ئادەملەر كۆپ، ساۋاتسىز بولسىمۇ، كەسپ ئەھلىلىرىگە دەرس بېرىدىغانلار نۇرغۇن بولغاچقا، مانا مۇشۇنداق ئۆز-ئۆزىمىزنى رەسۋا قىلىپلا يۈرۈمىز.